

УДК 347.78.01/02:004.738.5

А.В. Кирилюк,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІСТ ТА ОБСЯГ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Анотація. Стаття присвячена розгляду питань визначення обсягу авторських прав в мережі Інтернет. Проаналізовано судження науковців щодо визначення немайнових прав щодо розміщених в Інтернеті творів. Досліджено класифікації майнових та немайнових прав, які пов'язані із створенням та використанням творів літератури, науки та мистецтва.

Досліджено міжнародні та національні нормативно-правові акти стосовно визначення змісту авторських прав в мережі Інтернет. Розглянуто основні авторські права, які надаються суб'єктами інформаційних відносин щодо творів розміщених в мережі Інтернет. Окреслено проблемні питання, пов'язані з дотриманням не тільки майнових, але й немайнових прав автора на твори розміщені в Інтернеті.

Ключові слова: Інтернет, авторські права, майнові права, результат інтелектуальної діяльності, право на відтворення, немайнові права, інформація, комп'ютер, автори, примірник твору, вичерпання, публічне виконання, публічний показ, розповсюдження, автор, виключні права, користувач, телекомунікаційні послуги.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє значному впливу на правове регулювання відносин в сфері створення і використання результатів інтелектуальної діяльності, в першу чергу об'єктів авторського права. Попереднє формування збалансованого законодавства головним чином пов'язувалось з підвищенням рівня охорони майнових інтересів праволодильців і наступним розширенням їх майнових прав.

Стан дослідження проблеми. Теоретичну базу дослідження становили праці як вітчизняних, так і закордонних вчених, таких як: М.М. Богуславський, А.Б. Гельб,

О.В. Дзера, А.С. Довгерт, Р.В. Дроб'язко, В.О. Жаров, В.І. Жуков, Р.А. Калюжний, М.Х. Ліфті, О.А. Підопригора, О.О. Підопригора, Р.Б. Шишка тощо, неодноразово звертали свою увагу на окремі проблеми щодо змісту та обсягу авторських прав в мережі Інтернет.

Виклад основних положень. Відповідно до норм міжнародного законодавства та національних правових норм, авторам (а у випадку майнових прав — і їхнім правонаступникам) надаються майнові та немайнові права, пов'язані із створенням та використанням творів літератури, науки та мистецтва.

Автору чи іншому володільцеві авторських прав належить виключне право на економічну експлуатацію твору в будь-який спосіб. Виключність цього права означає що, за винятком передбачених законодавством випадків, без дозволу особи, якій належать авторські права на твір, жодна особа не може його якимось чином використовувати. Лише автор та (або) його правонаступник мають виключне право вчиняти ряд дій, пов'язаних з використанням твору [1, ст. 64].

Однією з форм використання твору є право на відтворення [2, ст. 2 (4)]. Відтворення (копіювання) — це виготовлення одного чи більше примірників (копій) твору в будь-якій матеріальній формі, в тому числі у звуко- і відеозаписі, а також записі у пам'яті комп'ютера. Як наслідок, примірники твору — це результати його відтворення у будь-якій матеріальній формі дещо детальніше пояснює Акт про авторське право США 1976 року [3], а саме: «матеріальні об'єкти, ... в яких твір зафіксовано будь-яким методом, відомим зараз або тим, що буде винайдено пізніше, з якого вони можуть бути сприйняті, відтворені або іншим чином повідомлені, або безпосередньо, або за допомогою машини чи пристрою». Закон України «Про авторське право і суміжні права» описує цей процес як «запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер». Щодо даного питання свою точку зору висловив Вищий господарський суд України. Судом, у своїй Постанові [4] було справедливо зазначено, що «розміщення творів у мережі Інтернет у вигляді, доступному для

публічного споживання, є їх відтворенням в розумінні ... Закону України про авторське право і суміжні права». Для окреслення самого процесу роботи глобальної мережі є надзвичайно важливою позиція Суду, щодо «тимчасового чи постійного зберігання».

Адже, будь-який користувач Інтернету, переглядаючи будь-який контент, розміщений в мережі, створює, як мінімум, сім тимчасових копій цього твору: по одній копії в модемах передаючого та приймаючого комп'ютерів, в одному чи кількох проміжних комп'ютерах — маршрутизаторах, у браузері, а також в оперативній пам'яті, у відео-декомпресійному чіпі та у відео-карті самого приймаючого комп'ютера, притому не враховуючи копії, що зберігається на жорсткому диску користувача комп'ютера. Деякі країни світу, в своєму законодавстві навіть не згадують про тимчасові електронні копії, такі наприклад як Росія, США та все частіше приймають рішення про розповсюдження авторсько-правової охорони на копії творів, зафіксованих в оперативній пам'яті комп'ютера. Потрібно звернути увагу на те, що згідно з позицією національних судів, хоча і практика по даній категорії справ не надто велика, говорить про те, що тимчасова фіксація розміщеного в Інтернеті твору в оперативній пам'яті комп'ютера визнається актом відтворення, у поєднанні з повсякчасним та невід'ємним характером тимчасового копіювання в Інтернеті призводить до ситуації, коли кожен користувач Інтернету автоматично стає потенційним порушником авторських прав [5, с. 555].

Дане питання потребує гострого реагування, як з боку національного законодавця, так і міжнародних

організацій. Проте, звісно перші кроки в даному напрямку були зроблені в 1996 році під егідою Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) міжнародні угоди — Договір ВОІВ про авторське право та Договір ВОІВ про виконання і фонограми [6]. Обидві ці угоди залишають відкритим питання про те, чи є тимчасові копії в Інтернеті примірниками творів в юридичному сенсі.

Водночас, обидва договори значно зміцнюють право авторів та їхніх правонаступників на розповсюдження творів, зачеплене функціонуванням Інтернету в не меншому ступені, ніж право на відтворення, а також створюють нові права, які раніше володільцям авторських прав за національним законодавством жодної держави-учасниці не надавались. Відповідно до основ національного законодавства, автор та їх правонаступники мають виключне право на розповсюдження творів шляхом продажу або відчуження в інший спосіб, та здачі в найм чи у прокат. Бернська конвенція встановлює право на розповсюдження лише стосовно обмеженого кола кінематографічних творів. Проте, це право було поширено на всі інші твори наступним положенням Договору ВОІВ про авторське право: «Автори літературних та художніх творів користуються виключним правом дозволяти надання доступу публіці до оригіналів та копій їхніх творів шляхом продажу або іншої передачі власності» [7, ст. 6].

При аналізі даного положення стає очевидним той факт, що визначення права на розповсюдження залежить від визначення порушення права на відтворення, оскільки першим передбачається передача прав власності на примірник твору. З огляду на цю

вимогу копії, для того, щоб право на розповсюдження було порушено, право на відтворення має бути порушеним. Виходячи з цієї залежності, в деяких країнах право на розповсюдження включається до права на відтворення та вважається, що Бернською конвенцією передбачено право на розповсюдження через право на відтворення, закріплене статтею 9. Позиція деяких європейських країн щодо даного питання, говорить про те, що право на розповсюдження не повинно застосовуватися в контексті Інтернету [8, с. 235]. Узгоджена Заява щодо статей 6 та 7 Договору ВОІВ про авторське право обмежує сферу дії права на розповсюдження зафіксованими копіями, «які можуть бути введені до обігу у вигляді матеріальних об'єктів». Згідно з правилами Європейського Союзу стосовно вільного руху товарів та послуг розглядають трансакції, здійснені за допомогою Інтернету, як послуги, тому відповідно країни Європи вважають передачу інформації через Інтернет послугою, а не товаром. Дана політика Європейського Союзу пояснюється застосуванням його державами-членами «принципу вичерпання», аналогу «доктрини першого продажу», сприйнятої авторсько-правовим законодавством США, України та інших країн.

«Вичерпання» є обмеженням права на розповсюдження. Право на розповсюдження вичерпується із введенням до обігу правомірно виготовлених примірників твору самим володільцем авторських прав на твір або кимсь іншим з його дозволу. Інакше кажучи, з моменту продажу або відчуження іншим чином володільцем авторських прав примірника твору, цей примірник може надалі розповсюджуватись без

згоди володільця авторських прав на твір та без виплати йому винагороди. Проте, сказане не означає, що з першим продажем також вичерпуються права автора та його правонаступників на інші форми економічної експлуатації твору. Реалізація даного принципу стосовно творів, що передаються в мережі Інтернет, викликає певні труднощі, адже набувач примірника твору втрачає його після передачі іншій особі. Варто лише володільцю авторських прав на твір розмістити його примірник в Інтернеті, як цей примірник може бути переданий користувачам Інтернету необмежену кількість разів. Це спричинює конфлікт між правом на відтворення та правом на розповсюдження, оскільки в результаті кожної передачі твору створюється його примірник, в той час як оригінал залишається у того, хто здійснює передачу.

Договір ВОІВ про авторське право пропонує державам-учасникам також і інший шлях уникнути негативних наслідків застосування «принципу вичерпання» до розповсюдження творів за допомогою Інтернету. Держава може заперечити таке застосування. В Договорі йдеться: «Ніщо в цьому Договорі не впливає на свободу Договірних Сторін визначати умови, ... згідно з якими вичерпання ... застосовується після першого продажу або іншої передачі власності оригіналу чи копії твору з дозволу автора».

Відповідно до Договору, держави-учасниці, мають два варіанти запобігання застосуванню «принципу вичерпання» в контексті Інтернету:

1) розглядати передачу інформації через Інтернет як послугу і тим самим не застосовувати право на розповсюдження до творів, розміщених в

Інтернеті, як це планується закріпити в законодавстві країн Європейського Союзу або прямо виключити Інтернет із сфери дії «принципу вичерпання», як це пропонується зробити в США.

Наступною формою виключних прав автора та (або) його правонаступників і право на публічне виконання та на публічний показ творів. Українським Законом публічне виконання розуміється як «подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час», а публічний показ — як «будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола однієї сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час».

Згідно з Американським Актом, право на публічне виконання поширюється на літературні, музичні, драматичні та хореографічні твори, пантоміму, кінофільми та інші аудіовізуальні твори, а право на публічний показ — також і на твори образотворчого мистецтва, включаючи окремі кадри кінофільмів та інших аудіовізуальних творів. Також, відповідно до нього, публічне виконання не поширюється на звукові записи, окрім тих, публічне виконання яких здійснюється шляхом цифрової передачі, хоча публічне виконання звукового запису може порушувати право на публічне виконання музичного твору, який зафіксовано у звуковому записі. Згідно з американським законодавством, право на публічне виконання та право на публічний показ охоплює право на «передачу» творів, а значить, стосується діяльності по розміщенню творів в Інтернеті. Але, слід відмітити, що у процесі публічного виконання має відбуватися передача виконання твору, а у випадку публічного показу — примірник самого твору. Так, наприклад, передача закодованих цифровим шляхом звуків музичного твору на комп'ютер користувача Інтернету може порушувати право на публічний показ (як і право на відтворення і право на розповсюдження), але не право на публічне виконання, оскільки на приймаючому комп'ютері не відбувається виконання твору.

Згідно позиції вітчизняного законодавства, «передача в ефір чи по кабелях» неоднозначно трактується як «публічне виконання» так і «публічний показ». Тому дане питання потребує доопрацювання відповідно з вимогами, які диктує час.

Відповідно до Бернської конвенції та ряду інших міжнародних актів, за авторами та їхніми правонаступниками визнається виключне право на публічне сповіщення творів. ВОІВ теж висловила свою позицію з даного приводу, в своєму Глосарії вона визначила публічне сповіщення наступним чином: «Представлення твору, виконання, фонограми або передачі у вигляді, який може бути сприйнятий будь-яким придатним чином особами в широкому розумінні, тобто, особами, які не належать до кола знайомих. Це поняття є ширшим за опублікування і також включає, серед іншого, такі форми використання як публічне виконання, сповіщення публіці шляхом передачі по проводах або безпосереднє сповіщення публіці прийому передачі».

В українському законодавстві, теж існує правова позиція, що саме потрібно розуміти під публічним сповіщенням, а саме: «передача за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів тощо), у тому числі з використанням супутників, чи передача на віддалі за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (провідникового, оптоволоконного та інших видів) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли зазначена передача може бути сприйнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуків не можуть бути сприйняті». Також, в українському законодавстві, на

відміну від американського, існують такі терміни як «публічне виконання», «публічний показ» та «публічна демонстрація», які охоплюють всі інші форми оприлюднення твору, не охоплені поняттям «публічне сповіщення (доведення до загального відома)».

В США ж вважається, що право на публічне сповіщення і право на публічний показ є близькими за змістом концепціями [9, с. 61]. В Бернській конвенції право на публічне сповіщення встановлюється лише стосовно певних категорій об'єктів: виконання драматичних, музично-драматичних та музичних творів, передача в ефір та по проводах, кінематографічні переробки і відтворення літературних та художніх творів, декламування літературних творів, а також кінематографічні твори.

Цікавим фактом є те, що норми даної Конвенції стосовно публічного сповіщення не розповсюджуються на всі види творів, що передаються Інтернетом (наприклад, комп'ютерні програми, твори образотворчого мистецтва, фотографії та ноти не можуть бути ані передані в ефір чи по проводах, ані декламовані). Наступною категорією прав, що належать автору твору є немайнові права. Країни Бернського союзу до даного переліку включають:

1) право авторства — право визнаватися автором твору;

2) право на ім'я — право використовувати чи дозволяти використовувати твір під справжнім ім'ям автора, псевдонімом або без зазначення імені (анонімно);

3) право на недоторканість твору — право на захист твору від будь-якого перекручення, спотворення чи іншої зміни твору або будь-якому

іншому посягання на твір, здатному зашкодити честі та репутації автора.

Як зазначається в Законі України «Про авторське право і суміжні права», особисті немайнові права автора охороняються безстроково та не можуть бути передані (відчужені) іншим особам, перейти у спадщину (проте, спадкоємці автора твору «мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посягання на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора»).

Згідно з російським законодавством, авторам твору надається також «право обнародувати чи дозволяти обнародувати твір в будь-якій формі (право на обнародування), включаючи право на відклик».

В американському законодавстві, немайнові права автора йменуються як «моральні права» та визнаються щодо досить вузького кола творів. Термін даних прав охорони обмежуються життям автора, а при бажанні — його письмовій відмові від них. Натомість, в Сполучених Штатах вважається, що судові прецеденти, які містять тлумачення положення Акту стосовно похідних творів, забезпечують рівень охорони немайнових прав, встановлений Бернською конвенцією, яка набула чинності для США 1 травня 1989 року.

Специфіка цифрового середовища та проблеми, що виникають з його використанням змушують деяких вчених говорити про те, що потрібно взагалі відмовитись від концепції немайнових прав щодо розміщених в Інтернеті творів. Проте, на сьогоднішній день, цілком очевидним, що визнання немайнових прав та подальше розповсюд-

ження за допомогою Інтернету твору із зміненним іменем автора або без його зазначення (якщо твір був підписаний) є протиправним діянням, що тягне за собою притягнення до відповідальності. Відповідно до ст. 438 Цивільного кодексу України, автор твору має право на наступні види немайнових прав:

1) вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо;

2) забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору;

3) обирати псевдонім у зв'язку з використанням твору;

4) на недоторканність твору.

Також в ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» містяться положення про особисті немайнові права автора, а саме:

1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитися анонімом;

3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;

4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому пере-

кручуванню, спотворенню або іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

Г.В. Чурпіта пропонує доповнити ст. 14 вищезгаданого Закону шляхом закріпленням за авторами права на назву твору [10, с. 127]. В.В. Луць у своїй монографії «Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців» теж погоджується з даною точкою зору.

Цікавим є досвід Польщі стосовно питань дотримання немайнових прав автора. Польське законодавство містить положення стосовно безперешкодного права нагляду над користуванням твору. Дана позиція є досить цікавою для запозичення вітчизняним законодавцем.

У зв'язку з транснаціональними процесами глобалізації та інформатизації, виникло ряд проблемних питань, пов'язаних з дотриманням не тільки майнових, але й немайнових прав автора твору. Стосовно даної категорії порушень, то протиправною вважається така поведінка особи, яка порушує норми закону чи підзаконного акта. Відповідно до чинного законодавства, навіть саме посягання вважається правопорушенням, оскільки згідно зі ст. 431 Цивільного Кодексу України, порушенням права інтелектуальної власності є, зокрема, невизнання цього права чи посягання на нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про авторське право і суміжні права: закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1994. — № 13. — Ст. 64.

2. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений. Парижский акт от 24 июля 1971 года, измененный 2 октября 1979 года. — Женева : ВОИС, 1990. — Ст. 2(4). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.wipo.int/treaties/ru>

3. Copyright Act of 1976, 17 U.S.C. §102(a). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.copyright.gov/title17/92chap1.html>.

4. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

5. Mark A. Lemley. Dealing with Overlapping Copyrights on the Internet. / Mark A. Lemley // 22 U. DAYTON L. REV. 547. – 1997. – P. 555.

6. Договір ВОІВ про авторське право.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/treaties/ru/ip/wct/wct.html>

7. World Intellectual Property Organization Copyright Treaty, Apr. 12, 1997 // S. TREATY DOC. NO. 105-17. – 1997. – Art. 6.

8. Dr. Jens Gaster. Copyright and Related Rights in the Information Society. / Dr. Jens Gaster // SOFTIC Symposium 1995; Problems of Intellectual Property Rights in the Context of the Information Networks, Tokyo, Japan 225 – 1995. – P. 235.

9. Comments to Joint Hearing on H.R. 2441 and S. 1284 (prepared statement of Dr. Mihaly Ficsor, Assistant Director General of WIPO). – P. 61.

10. Чурпіта Г.В. Особисті немайнові права автора твору образотворчого мистецтва / Г.В. Чурпіта // Вісник Хмельницького регіонального управління та права. – 2002. – № 2. – С. 125-128.

Кирилюк А.В.

Содержание и объем авторских прав в сети Интернет.

Аннотация. Стаття посвящена рассмотрению вопросов определения объема авторских прав в сети Интернет. Проанализированы суждения ученых касающиеся определения немущественных прав на размещенные в Интернете произведения. Исследованы классификации имущественных и немущественных прав, связанных с созданием и использованием произведений литературы, науки и искусства.

Исследованы международные и национальные нормативно-правовые акты определяющие содержание авторских прав в сети Интернет. Рассмотрены основные авторские права, предоставляемые субъектам информационных отношений на произведения размещенные в сети Интернет. Определены проблемные вопросы, связанные с соблюдением не только имущественных, но и немущественных прав автора на произведения размещенные в Интернете.

Ключевые слова: Интернет, авторские права, имущественные права, результат интеллектуальной деятельности, право на воспроизведение, немущественные права, информация, компьютер, авторы, экземпляр произведения, исчерпание, публичное исполнение, публичный показ, распространение, автор, исключительные права, пользователь, телекоммуникационные услуги.

A. Kirilyuk

The nature and extent of copyright on the Internet.

Summary. The article deals with the issues of determining the scope of copyright on the Internet. Analyzed the opinions of scientists on the definition of moral rights placed on the Internet works. Studied the classification of property and non-property rights associated with the creation and use of literature, science and art.

Studied international and national regulations concerning the definition of copyright content on the Internet. The basic copyright information provided subjects relationship works placed on the Internet. Outlined issues relating to compliance with not only the property but also moral rights of authors for works posted online.

Keywords: Internet, copyrights, proprietary rights, the result of intellectual activity, the right to reproduce, moral rights, information, computer, writers copy of a work, exhaustion, public performance, public display, distribution, author exclusive rights, the user telecommunications services.